

MAC02

Cerastio dubii-Ranunculetum sardoi* Oberdorfer ex Vicherek 1968

Vegetace nízkých jednoletých bylin v polních mokřadech teplých oblastí

Tabulka 9, sloupec 2 (str. 437)

Orig. (Vicherek 1968): *Cerastio-Ranunculetum sardoi* Oberdorfer 1957 emend. Vicherek (*Cerastium dubium*)

Syn.: *Cerastio-Ranunculetum sardoi* Oberdorfer 1957 prov. (§ 3b)

Diagnostické druhy: ***Cerastium dubium***, ***Lythrum hyssopifolia***, *Mentha pulegium*, ***Myosurus minimus***, *Plantago uliginosa*, ***Pulicaria vulgaris***, ***Ranunculus sardous***, *Rorippa sylvestris*, *Rumex crispus*

Konstantní druhy: *Lythrum hyssopifolia*, ***Myosurus minimus***, *Plantago uliginosa*, *Poa annua*, *Polygonum aviculare* agg. (převážně *P. aviculare* s. str.), *Rorippa sylvestris*, *Rumex crispus*, *Tripleurospermum inodorum*

Dominantní druhy: –

Formální definice: skup. ***Cerastium dubium*** NOT *Agrostis stolonifera* pokr. > 5 % NOT *Alopecurus geniculatus* pokr. > 5 %

Struktura a druhové složení. Společenstvo zahrnuje zpravidla otevřené porosty jednoletých mokřadních bylin a plevelů o výšce 5–30 cm. Jako dominanty se uplatňují např. kyprej yzopolistý (*Lyth-*

rum hyssopifolia), myší ocásek nejmenší (*Myosurus minimus*) a jitrocel chudokvětý (*Plantago uliginosa*). Častěji však tato vegetace výraznou dominantu postrádá a vyskytuje se v ní několik druhů s větší pokryvností, mezi nimiž jsou vedle již zmíněných mokřadních druhů zastoupeny i jednoleté plevele a ruderální druhy, např. *Echinochloa crus-galli* a *Tripleurospermum inodorum*. V závislosti na typu stanoviště do porostů pronikají i další druhy z kontaktní vegetace, např. na okrajích polí jsou to vytrvalé ruderální druhy (např. *Cirsium arvense*) a v říčních nivách druhy vlhkých ruderálních trávníků *Rorippa sylvestris* a *Rumex crispus*. Na rozdíl od asociace *Veronico anagalloidis-Lythretum hyssopifoliae* v této vegetaci chybějí vodní makrofyty a mokřadní druhy s velkými nároky na vlhkost substrátu, např. *Limosella aquatica* a *Ranunculus sceleratus*. Jde o druhově středně bohaté společenstvo, v němž bylo zaznamenáno nejčastěji 10–20 druhů cévnatých rostlin na ploše 1–4 m². Mechové patro bývá vyvinuto zřídka, ale pokud se objeví, tvoří je mechy s ruderální tendencí, např. *Bryum argenteum*.

Stanoviště. Výskyty tohoto společenstva pocházejí především ze zaplavovaných mělkých proláklín na orné půdě nebo na nedávno opuštěných polích, vzácně i z okrajů nezpevněných cest nebo periodicky zamokřených okrajů pískoven. Ze zahraničí je doloženo i z narušovaných okrajů aluviálních luk a pastvin a z obnažených den mrtvých ramen i antropogenních vodních nádrží (Oberdorfer 1957, Šumberová & Hrivnák 2013). V porovnání s asociací *Veronico anagalloidis-Lythretum hyssopifoliae* je tato asociace méně náročná na půdní vlhkost, což se odráží i v její stanovištní charakteristice. Převládají stanoviště, u nichž dochází k obnažení a následně i proschnutí substrátu každoročně, nikoliv s odstupem několika let, jako je tomu u rybníků. Půdy jsou zpravidla těžké, hlinito-jílovité až jílovité, mírně zasolené a s vysokým obsahem dusičnanů (Oberdorfer 1957, Vicherek 1968). Přesné údaje o půdním pH nejsou k dispozici. Ačkoli ze srovnání Ellenbergových indikačních hodnot (Šumberová & Hrivnák 2013) vyplývá vazba asociace *Cerastio-Ranunculetum* na substráty s vyšším pH, Vicherek (1968) uvádí půdní reakci v mírně kyselých oblastech. Tato vegetace se u nás i jinde ve střední Evropě vyskytuje převážně v oblastech s teplým a suchým klimatem a její nálezy mimo tyto oblasti mají často

* Zpracovali K. Šumberová & R. Hrivnák

Tabulka 9. Synoptická tabulka dodatkových asociací ruderální a mokřadní vegetace.

Tabulka 9. Synoptic table of the supplemented associations of ruderal and wetland vegetation.

- 1 – XBK05. *Setario pumilae-Hibiscetum trioni*
 2 – MAC02. *Cerastio dubii-Ranunculetum sardo*
 3 – MAC03. *Pulicario vulgaris-Menthetum pulegii*

Sloupec číslo	1	2	3
Počet snímků	5	6	8
Počet snímků s údaji o mechovém patře	5	4	8

Bylinné patro
Setario pumilae-Hibiscetum trioni

<i>Hibiscus trionum</i>	100	.	.
<i>Setaria pumila</i>	80	17	.
<i>Malva pusilla</i>	40	.	.
<i>Silene noctiflora</i>	60	.	.
<i>Verbascum blattaria</i>	20	.	.
<i>Convolvulus arvensis</i>	100	.	.
<i>Polygonum aviculare</i> agg.	100	67	38
<i>Chenopodium album</i> agg.	80	33	.
<i>Persicaria lapathifolia</i>	60	17	13

Cerastio dubii-Ranunculetum sardo

<i>Myosurus minimus</i>	.	83	13
<i>Ranunculus sardous</i>	.	33	.
<i>Cerastium dubium</i>	.	33	.
<i>Rumex crispus</i>	.	50	25

Pulicario vulgaris-Menthetum pulegii

<i>Juncus compressus</i>	.	.	38
<i>Senecio erraticus</i>	.	.	25
<i>Myosotis caespitosa</i>	.	.	25
<i>Alisma lanceolatum</i>	.	.	25
<i>Persicaria minor</i>	.	.	25
<i>Inula britannica</i>	.	17	25
<i>Peplis portula</i>	.	.	25
<i>Eleocharis palustris</i> agg.	.	.	38
<i>Persicaria hydropiper</i>	.	17	50

Diagnostické druhy pro dvě a více asociací

<i>Echinochloa crus-galli</i>	60	33	63
<i>Lythrum hyssopifolia</i>	20	50	50
<i>Pulicaria vulgaris</i>	.	33	88
<i>Rorippa sylvestris</i>	.	50	63
<i>Mentha pulegium</i>	.	33	50
<i>Plantago uliginosa</i>	.	67	75

Ostatní druhy s vyšší frekvencí

<i>Tripleurospermum inodorum</i>	40	50	13
<i>Agrostis stolonifera</i>	.	.	63
<i>Cirsium arvense</i>	60	17	.

Tabulka 9 (pokračování ze strany 437)

Sloupec číslo	1	2	3
<i>Capsella bursa-pastoris</i>	20	33	13
<i>Plantago lanceolata</i>	20	17	25
<i>Ranunculus repens</i>	.	.	50
<i>Taraxacum</i> sect. <i>Taraxacum</i>	40	33	.
<i>Chenopodium polyspermum</i>	40	17	13
<i>Elymus repens</i>	40	17	13
<i>Veronica polita</i>	20	33	.
<i>Sonchus asper</i>	20	17	13
<i>Poa annua</i>	.	50	.
<i>Gnaphalium uliginosum</i>	.	33	13
<i>Veronica persica</i>	40	17	.
<i>Thlaspi arvense</i>	40	17	.
<i>Veronica anagallis-aquatica</i>	20	.	25
<i>Potentilla reptans</i>	.	.	38
<i>Bidens frondosus</i>	.	.	38
<i>Atriplex patula</i>	.	33	.
<i>Plantago major</i>	20	17	.
<i>Alopecurus aequalis</i>	.	.	25
<i>Myosotis arvensis</i>	20	17	.
<i>Epilobium tetragonum</i> agg.	20	.	13
<i>Eleocharis acicularis</i>	.	.	25
<i>Amaranthus retroflexus</i>	40	.	.
<i>Potentilla anserina</i>	.	.	25
<i>Persicaria amphibia</i>	.	17	13
<i>Fallopia convolvulus</i>	40	.	.
<i>Lathyrus tuberosus</i>	40	.	.
<i>Matricaria discoidea</i>	.	33	.
<i>Cirsium vulgare</i>	40	.	.
<i>Anagallis arvensis</i>	40	.	.
<i>Carex hirta</i>	.	17	13
<i>Poa palustris</i>	.	.	25
<i>Arctium tomentosum</i>	40	.	.
<i>Cardamine parviflora</i>	.	17	13
<i>Herniaria glabra</i>	.	17	13
<i>Viola arvensis</i>	20	17	.
<i>Poa pratensis</i> agg.	20	.	13

původ v recentním zavlečení některých diagnostických druhů. To platí i pro porosty, které u nás byly zjištěny na písčitéch okrajích dvou rybníků v jižních a jihozápadních Čechách, nebyly však doloženy fytoocenologickým snímkem (Šumbeřová, nepubl.) nebo představovaly přechody k jiným typům bylinné vegetace (Husák, nepubl.). Stanovištní podmínky na lokalitách těchto porostů jsou značně odlišné od podmínek v oblastech hlavního výskytu asociace, společný je však zřejmě velký obsah dusíku v substrátu.

Dynamika a management. Jde o vegetaci konkurenčně slabých druhů, jejíž výskyt je podmíněn pravidelným narušováním stanoviště. Z přirozených biotopů není v současnosti téměř vůbec známa a k jejímu rozšíření v minulosti pravděpodobně došlo až se vznikem orné půdy. Při absenci mechanického narušování povrchu půdy porosty postupně zarůstají konkurenčně silnými vytrvalými druhy vyššího vzrůstu a mění se zpravidla ve vlhké ruderální trávníky (Valachovič et al. in Valachovič 2001: 347–373), na stanovištích v kontaktu

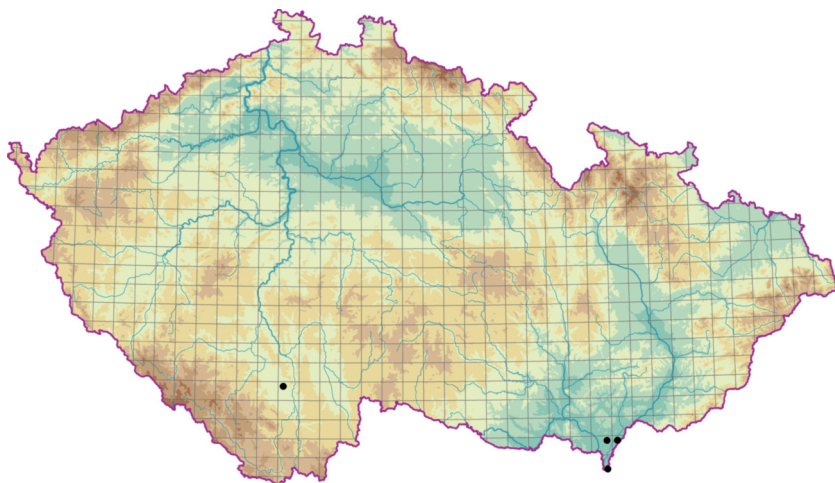
Obr. 196. *Cerastio dubii-Ranunculetum sardoi*. Jednoletá mokřadní vegetace s myším ocáskem nejmenším (*Myosurus minimus*) u Hrušek na Břeclavsku. (K. Šumberová 2013.)

Fig. 196. Annual wetland vegetation with *Myosurus minimus* near Hrušky, Břeclav district, southern Moravia.

s polopřirozenou nebo přirozenou vegetací pak v aluviální louce nebo některé typy rákosin či porostů vysokých ostřic. Další podmínkou vzniku společenstva je zamokření nebo mělké zaplavení substrátu na jaře, případně již na podzim předcházejícího roku, a jeho postupné vysychání během vegetačního období. *Cerastium dubium*, *Myosurus minimus* a také některé terestrické polní plevely klíčí již na podzim nebo brzy na jaře. Během dubna až května jarní efeméry postupně dozrávají a usychají a v porostech se objevují pozdě klíčící teplomilné druhy *Lythrum hyssopifolia* a *Ranunculus sardous*, z běžných plevelů např. *Echinochloa crus-galli*. Mnohde se *Cerastio-Ranunculetum* vyvíjí pouze ve srážkově bohatých letech; jinak je zastoupeno jen jednotlivými druhy s menšími nároky na vlhkost (např. *Myosurus minimus*) nebo přetrvává pouze v půdní semenné bance. V letech s průměrnými srážkami mohou být plochy s touto vegetací zemědělsky využity. Polní hospodaření v několika po sobě jdoucích

sušších letech a následné ponechání mělce zaplavených ploch ladem v mimořádně vlhkém roce představuje nevhodnější opatření, jak tuto vegetaci v krajině udržet.

Rozšíření. Tato asociace byla poprvé rozlišena v jižním Německu (Oberdorfer 1957, Pott 1995). Platně popsána byla ze Slovenska (Vicherek 1968), kde byla i později podrobně studována (např. Mochňacký 1984, Valachovič et al. in Valachovič 2001: 347–373, Zaliberová & Májeková 2004). Dle současných znalostí je *Cerastio-Ranunculetum* v jižní polovině Slovenska dosti hojné, přičemž je rozšířeno od Borské a Podunajské nížiny na západě až po Východoslovenskou nížinu (Valachovič et al. in Valachovič 2001: 347–373, Šumberová & Hrivnák 2013). Porosty podobného druhového složení se uvádějí i ze severní Francie (Dupont & de Foucault 1994), Rakouska (Traxler in Grabherr & Mucina 1993: 197–212) a Rumunska (Bistrean et al. 2009) a jejich výskyt je pravděpodobný i v dalších zemích,

Obr. 197. Rozšíření asociace MAC02 *Cerastio dubii-Ranunculetum sardoi*.

Fig. 197. Distribution of the association MAC02 *Cerastio dubii-Ranunculetum sardoi*.

např. v Maďarsku a na Ukrajině. Od nás nebylo *Cerastio-Ranunculetum* dosud uváděno a podařilo se je formálně rozlišit až s pomocí velkého souboru fytoecnologických snímků z České republiky a Slovenska. Zatím bylo zaznamenáno jen vzácně, přičemž většina snímků pochází z nivy Moravy a Dyje a jejího nejbližšího okolí na Břeclavsku a Hodonínsku (Šumberová, nepubl., Vicherek, nepubl.). Ojedinelé bylo toto společenstvo zaznamenáno v Českokubedějovické pánvi (Šumberová, nepubl.), údaje bez fytoecnologického snímku nebo snímky netypického druhového složení pocházejí z Horažďovic (Šumberová, nepubl.) a Třeboňska (Husák, nepubl.).

Variabilita. Druhové složení porostů asociace *Cerastio-Ranunculetum* je značně proměnlivé v závislosti na typu stanoviště a délce zaplavení a obnažení substrátu. V déle zaplavených porostech v hlubších polních loužích roste podíl mokřadních druhů na úkor plevelů; tyto porosty představují přechod k asociaci *Veronico anagaloidis-Lythretum hyssopifoliae*. Naopak na místech zamokřených jen po krátkou část vegetačního období převažují plevele a ruderalní druhy; tyto porosty jsou svým druhovým složením blízké některým společenstvům třídy *Stellarietea mediae*. Vlhkostně rozdílné typy tohoto společenstva se přitom mohou střídát i na jedné lokalitě v letech s různým úhrnem srážek.

Hospodářský význam a ohrožení. Tato vegetace nemá a patrně ani nikdy neměla přímé hospodářské využití, neboť vytváří malé množství biomasy, která se nehodí ke zkrmování a i její hnojivý efekt je zanedbatelný. V polních kulturách je *Cerastio-Ranunculetum* plevelovým společenstvem, které se však vyvíjí převážně v podmínkách pro plodiny kvůli vysoké vlhkosti nevhovujících, a proto neškodí. Je důležité pro ochranu biodiverzity mokřadů, neboť se v něm vyskytují vzácné a ohrožené druhy rostlin a živočichů (Mochňacký 1995, R. Němec et al. 2012). Je ohroženo především trvalým opouštěním periodicky zamokřených polí a následnou sukcesí, odvodňováním pozemků, intenzivním používáním herbicidů a zavážením polních sníženin.

■ **Summary.** This association includes low-growing stands with *Lythrum hyssopifolia*, *Myosurus minimus*, *Plantago uliginosa*, *Ranunculus sardous* and annual weed and ruderal species, which occur in periodically flooded depressions on arable land or recently abandoned fields. Most of these sites are flooded in precipitation-rich years and vegetation develops after drainage. Habitats are maintained by periodical disturbances, otherwise they are overgrown by tall perennial wetland plants, which results in the disappearance of competitively weak annuals. In the Czech Republic this community occurs in the Morava and Dyje floodplains and adjacent areas in southern Moravia and very rarely in southern Bohemia.